

Verbondenheid met de Naam

Ledevaartkerk Chaam, zondag 17 oktober 2021

Ds. Sara Dondorp

Eerste Schriftlezing: Exodus 6: 2-8

Tweede Schriftlezing: Johannes 8: 21-36

Inleiding

Vorige week ging het onder andere over Gods naam 'Ik ben'. Deze week horen we daar meer over. Overal waar in de vertaling HEER met vier hoofdletters staat, daar staan in het Hebreeuws ook vier letters: JHWH. Een naam die zo iets betekent als 'Ik ben die ik ben'. Of 'Ik ben die ik zijn zal'. Of 'Ik ben met jullie'. Die naam spreken we niet uit. Daarom is die naam vertaald. En misschien gaat het niet om hoe God heet, maar om wat God doet. Vorige week ging het ook over twee denkwerelden. De denkwereld van de religieuze machthebbers en de denkwereld waar Jezus voor staat. We lezen verder in het Johannesevangelie, de discussie gaat door. De tegenstellingen zijn nog even groot of misschien zelfs groter. De evangelist spreekt steeds over 'de Joden' als hij de religieuze machthebbers bedoelt. Het is goed te bedenken dat hij niet zozeer alle Joden bedoelt, maar vooral de behoudende tempelklier. Vanmorgen horen we de lezingen in de vernieuwde vertaling. Afgelopen week kwam de NBV21-vertaling uit. Dat is een herziening van de NBV-vertaling die we meestal gebruiken. De verschillen zijn soms heel subtiel. En zoals dat onder theologen gaat, is er behoorlijk wat discussie. Op zichzelf is discussie goed, zolang er maar verbondenheid blijft. Verbondenheid is vanmorgen het thema. Verbondenheid met de Naam van God.

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

Het zijn grote woorden die Jezus gebruikt tegen zijn toehoorders. U zult sterven vanwege uw zonde! Dat is nogal wat! Ik zou denken: als je je toehoorders wil overtuigen, kan je beter niet zo heftig en verwijtend beginnen. Dan weet je zeker dat je ze kwijt bent en dat ze niet meer luisteren. Misschien is dat wat de evangelist ons wil duidelijk maken: dat Jezus' tegenstanders niet meer in staat zijn om te luisteren. Vorige week hoorden we over die twee denkwerelden, de wereld van de macht en de wereld van Gods liefde. Hier zijn die werelden nog veel verder uit elkaar geraakt. Waar gaat het hier over?

De Schriftgeleerden zijn blijven steken in hun eigen waarheid. Vanuit hun zelfgenoegzame houding weten ze wat de Schrift bedoelt. Ze weten dat zij gelijk hebben en anderen dus niet. Met andere woorden: ze zijn de verbinding kwijt met anderen, met het andere perspectief dat anderen kunnen hebben. Ze zijn niet meer in staat tot dialoog. Voor een dialoog heb je twee verschillende sprekers nodig met twee verschillende invalshoeken. Als die twee sprekers zich verbonden voelen met elkaar en elkaar respecteren, dan kunnen ze samen verder komen. Dat is wat werkelijke dialoog betekent. Mensen bereiken elkaar door woorden. Woorden waarbij twee invalshoeken tot elkaar kunnen komen. Waarbij die twee invalshoeken elkaar in het midden kunnen raken. Als die twee sprekers zich niet verbonden voelen met

elkaar en niet bereid zijn naar de ander te luisteren, ontstaat er geen dialoog maar krijg je twee monologen naast elkaar. Onze sociale media staan bol van dat soort gesprekken, vaak doorspekt met de meest vreselijke scheldwoorden. Dat heeft niets meer met dialoog te maken. Je zou het misschien verbaal boksen kunnen noemen. En helaas komt dat geweld soms ook de fysieke wereld binnen. Zoals afgelopen week in Engeland, waar een parlamentslid is vermoord.

Is wat Jezus hier doet niet ook een vorm van verbaal boksen? "U zult sterven vanwege uw zonde!" Dat is heftig! Wat zou Jezus hiermee kunnen bedoelen? Het woord 'zonde' is door de eeuwen heen besmet geraakt. Wij denken vooral aan morele fouten die mensen maken of aan seksuele uitspattingen misschien. Hier gaat het om iets dat veel fundamenteler is. Volgens mij heeft het te maken met verbinding, met verbondenheid. Zonde is dan dat je de verbondenheid met God bent kwijtgeraakt. Jezus spreekt over 'Hem die Mij gezonden heeft'. En de evangelist voegt toe dat Jezus over God de Vader spreekt. Het klinkt misschien nogal cryptisch allemaal, maar het gaat ook over iets dat bijna niet in woorden te vatten is. 'Ik ben van boven' zegt Jezus, en 'Ik ben het'. Het zijn weer de woorden waarmee God zich bekend maakte. Woorden waarmee Jezus zijn verbondenheid met God de Vader uitdrukt. Met de God die heet 'Ik ben die ik ben'. Een naam die misschien meer een programma is dan een naam. Wat God doet is er zijn voor mensen die God nodig hebben. 'Ik ben er voor jou', 'Ik zal met je mee gaan op jouw weg'. Wat Jezus zijn tegenstanders verwijt is dat ze niet meer verbonden zijn met de Naam 'Ik zal er zijn'. Dat is hun zonde. "U zult sterven vanwege uw zonde..." Jezus bedoelt dat hier als constatering, niet als bedreiging. Zonder de verbondenheid met de Naam 'Ik zal er zijn', zal je leven dood en leeg zijn, zonder bestemming. Ter vergelijking: de moordenaar van het Britse parlamentslid heeft niet alleen een ander mens vermoord, maar ook de verbinding met zijn eigen goede zelf. De verbinding met 'Ik zal er zijn' is geschonden.

Aan Mozes heeft God zich bekend gemaakt als 'Ik ben'. Maar God blijkt nog meer namen te hebben. Aan Abraham heeft God zich bekend gemaakt als El Shaddai. Wat die naam betekent, weten we niet. Al in Jezus' tijd is die naam in het Grieks vertaald met 'Almachtige'. Maar dat is veel te Grieks gedacht. Het zou iets met wildernis te maken kunnen hebben, of het zou een plaatsnaam kunnen zijn. Interessant is dat het woord Shaddai verwant is aan het woord voor 'borst'. El Shaddai is dan 'God met veel borsten'. De naam zou kunnen verwijzen naar een moederlijke scheppergod. Dat klinkt voor ons wel bijzonder buitenissig. Toch spreekt mij die moederlijke kant van El Shaddai wel aan. Hoe het ook zij, waar het volgens mij om gaat is dat God niet te vangen is in één naam. God is wie God is in relatie tot degene met wie God spreekt. Tegenover Abraham was zij El Shaddai, Tegenover Mozes was hij 'Ik ben die ik zijn zal'. Namelijk: de God die het volk Israël bevrijdt uit slavernij. Zo leren we God ook kennen in de tien geboden: "Ik ben de Ene, jullie God, die jullie uit de slavernij heeft bevrijd." Dát is de relatie die God met de nakomelingen van Abraham heeft.

Die tekst kennen de Schriftgeleerden ongetwijfeld uit hun hoofd. Het bevrijdingsverhaal wordt elk jaar verteld bij de Pesachviering. Daarom verbaast het me wat ze tegen Jezus zeggen: "Wij zijn nooit iemands slaaf geweest! Wij hoeven niet bevrijd!" Ongetwijfeld lezen zij het Pesachverhaal anders dan Jezus dat doet. Ze

laten zich erop voorstaan nakomelingen van Abraham te zijn. Maar is dat wel iets om je op te laten voorstaan? In hun zelfgenoegzaamheid weten ze precies hoe het zit en zijn ze niet meer in staat tot een werkelijke dialoog. Want in een dialoog is altijd ruimte voor een ander perspectief. Dat is de slavernij die hen in de greep heeft gekregen. Ze zitten vast in hun eigen versteende waarheid en hebben daardoor geen ruimte meer voor een levende relatie met de God die zich noemt 'Ik ben die jullie bevrijd'. Doordat ze gevangen zitten in hun versteende waarheid is er geen verbondenheid meer mogelijk met de Eeuwige. Hun onverbondenheid is hun zonde.

Nu is het mensen eigen om onze eigen werkelijkheid vast te houden. Dat geeft ons houvast in een verwarrende wereld. Een recent voorbeeld: in Amerika wordt nu het proces gevoerd tegen de bestormers van het Capitool in januari. Nog altijd zijn er Amerikanen die geloven dat Trump herkozen is. De democraten en vrijwel de hele wereld geloven van niet. Het zijn twee versies van de werkelijkheid die onverenigbaar zijn. Nu is dit een extreem voorbeeld, maar in het klein gebeurt het ook. Dichter bij huis geloven sportcoaches ongetwijfeld dat ze het beste met hun pupillen hebben voorgehad. En toch hebben sommige jonge sporters mishandeling ervaren. Er staan twee werkelijkheden diametraal tegenover elkaar. En toch: soms zijn beide werkelijkheden gedeeltelijk waar. Mensen beleven de werkelijkheid vanuit hun eigen perspectief. Ieder mens verdedigt het eigen perspectief op de waarheid. Want zo zitten mensen nu eenmaal in elkaar. Ikzelf net zo goed als ieder ander. De kunst is om je eigen waarheid te durven relativiseren. Dat gaat ons de ene keer beter af dan de andere keer. Veel hangt af van het vertrouwen dat er onderling is. Als er verbondenheid is, ben je eerder in staat het perspectief van de ander te accepteren.

Ik herinner me een rabbijnse wijsheid over waarheid. Daarin blijft de gedachte overeind dat er één waarheid is, maar tegelijkertijd wordt duidelijk dat er verschillende vormen zijn. Waarheid is als water in een vat. Het neemt de vorm en kleur aan van het vat. Zonder het vat heeft het water geen vorm en geen kleur. Waarheid bestaat wel, maar altijd gekleurd door degene die spreekt. Daarom is het zo belangrijk met elkaar in dialoog te blijven. Zo kan de waarheid van verschillende kanten bekeken worden. "U zult de waarheid kennen en de waarheid zal u bevrijden", zegt Jezus tegen zijn tegenstanders. Waarheid heeft hier te maken met verbondenheid met Gods Naam. Wie de eigen waarheid in steen heeft gebeiteld, is niet meer in staat om een ander perspectief op waarheid te horen. Dat maakt onvrij, want het zit relatie in de weg. Relatie met andere mensen én relatie met God. Als waarheid te maken heeft met verbondenheid met Gods Naam, dan heeft zonde te maken met onverbondenheid met Gods Naam. Gods Naam die niet in één woord te vangen is, Gods Naam die een relatie tot stand brengt met mensen, Gods Naam die iets in beweging zet, die mensen in beweging zet. Jezus spreekt over deze God, die zich niet laat vastleggen, maar die met elk van ons een relatie zoekt en die elk van ons tot zijn of haar recht wil doen komen. Op die manier zet Jezus zijn volgelingen op een weg ten leven. Een weg die we met vallen en opstaan gaan, maar wel een weg die vertrouwen wekt, een weg in verbondenheid met God de Vader, die zich misschien ook kan laten kennen als God de Moeder. Maar hoe dan ook God die verbinding zoekt. Amen